

О. Г. Бафило,
к. т. н., старший науковий співробітник відділу з організації науково-дослідної роботи,
Інститут державного управління у сфері цивільного захисту Національного
університету цивільного захисту України

ІНФОРМАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Розглянуто питання підвищення ефективності функціонування системи державного управління у надзвичайних ситуаціях за рахунок удосконалення її інформаційного забезпечення.

The question of increase of efficiency of functioning of the system of state administration is considered in emergencies due to the improvement of her informative providing.

Ключові слова: державне управління, інформаційне забезпечення, надзвичайні ситуації, спеціальне математичне і програмне забезпечення.

Масштабність наслідків аварій, катастроф та стихійного лиха ставить проблему ліквідації надзвичайних ситуацій та мінімізації негативних наслідків від них у ряд найбільш актуальних і важливих завдань органів державного управління.

Разом з тим, практична діяльність органів державного управління у сфері цивільного захисту та ефективність заходів щодо протидії аваріям, катастрофам та іншим надзвичайним ситуаціям не завжди відповідають вимогам забезпечення необхідного рівня безпеки людини на сучасному етапі розвитку суспільства. Суттєві недоліки в організації оперативного реагування на масштабні надзвичайні ситуації, прийнятті своєчасних і адекватних оперативній обстановці рішень, а також у проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт свідчать про недостатній рівень організації державного управління у надзвичайних ситуаціях [1].

Таким чином, на даний час існує проблема, яка полягає в об'єктивній оцінці органами державного управління обстановки, що склалася при виникненні надзвичайних ситуацій з метою прийняття обгрунтованого рішення на застосування сил і засобів цивільного захисту.

Матеріали статті тісно пов'язані з попередніми науковими дослідженнями, а саме: В. Степаненко у [2] розглянув проблеми розробки та впровадження системи, що забезпечує підготовку та передачу даних про стан потенційно небезпечних об'єктів на різних рівнях контролю; В. Степанов у [3] дослідив зміни, що відбуваються у державі та її інформаційній політиці в період становлення електронних технологій в управлінні сучасним інформаційним суспільством, а в [4] провів аналіз заходів щодо впровадження сучасних інформаційних технологій у діяльності органів державної влади; О. Попроцький у [5] розглянув інституційні, нормативні та методично-функціональні складові державного регулювання інформаційних потоків, проаналізував основні проблеми його функціонування та запропонував варіанти його оптимізації; А. Баровська у [6] дослідила підходи щодо структурування принципів державної інформаційної політики та розробила систему принципів державної інформаційної політики у сфері європейської інтеграції.

Але вирішення проблеми забезпечення прийняття органами державного управління обгрунтованого рішення на застосування сил і засобів цивільного захи-

сту у надзвичайних ситуаціях за рахунок удосконалення інформаційного забезпечення раніше не розглядалося.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Як відомо, управління в надзвичайній ситуації полягає у постійному керівництві з боку органу управління та уповноваженого керівника з ліквідації надзвичайної ситуації залученими службами і силами та в організації виконання завдань з ліквідації надзвичайної ситуації (НС) або її наслідків.

Основними завданнями управління є: підтримання високого рівня морально-психологічного стану особового складу та постійної готовності до дій; завчасне планування дій сил; безперервний збір та вивчення даних про обстановку в районі НС; своєчасне прийняття рішень та доведення їх до підлеглих; організація та забезпечення безперервної взаємодії; організований збір та евакуація населення із зони НС; підготовка сил і засобів до проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, пов'язаних з ліквідацією НС; організація всебічного забезпечення сил і засобів; контроль за своєчасним виконанням заходів і завдань підлеглими та надання їм необхідної допомоги. Основою управління є рішення керівника ліквідації НС, який несе повну відповідальність за управління підпорядкованими силами та успішне виконання ними завдань з ліквідації наслідків НС [1].

Досвід ліквідації наслідків у надзвичайних ситуаціях свідчить, що під час виконання завдань силами і засобами цивільного захисту обстановка постійно змінювалася, тому у відповідності до функцій, що покладені на органи управління, вони постійно відслідковували зміни в обстановці з метою своєчасного на них реагування.

Одним із показників ефективності та результативності системи державного управління у будь-якому режимі її функціонування є надійність. Надійність функціонування системи управління в умовах надзвичайних ситуацій — це ймовірність своєчасного та якісного виконання системою покладених на неї завдань, спрямованих на досягнення поставленої мети управлінського впливу на об'єкти управління. Звичайно, що надійно функціонувати система державного управління не зможе без постійного моніторингу обстановки у зоні виникнення надзвичайної ситуації.

Виходячи з вищезазначеного, можна констатувати, що до ключових факторів, які впливають на надійність функціонування системи управління, належить стан інформаційного забезпечення системи державного управління.

Інформація є одним із основних ресурсів, без яких неможливе здійснення управлінської діяльності. Адже на основі інформації базуються такі заходи з організації управління, як: оцінка обстановки, прийняття рішення, планування дій, організація взаємодії, постановка завдань, здійснення контролю. Відомо, що управлінські рішення пов'язані з необхідністю отримання і переробки великих обсягів різнопланової інформації. Надійне функціонування системи управління передбачає виключення можливих помилок під час об-

робки інформації та її узагальнення. Це стосується збирання первинної інформації, її переробки, розподілу між ланками управління та персоналом, надання керівництву інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень, забезпечення прямих та зворотних зв'язків між суб'єктом та об'єктом управління. В той же час на надійність управління суттєво впливає достовірність інформації. Адже хибна інформація може призвести до прийняття хибного рішення. У цьому випадку доцільно отримувати інформацію з декількох джерел, а також проводити її підтвердження протягом певного відрізка часу.

Недостатній обсяг інформації або її відсутність про обстановку, що склалася, призводить до погіршення якості управлінського рішення, тобто до зниження його адекватності ситуації. Наявність додаткової інформації дає можливість підвищити якість рішення, але не слід забувати, що процес збирання інформації потребує певного часу та фінансових ресурсів, тому витрати на додаткову інформацію не повинні перевищувати ефект від покращання рішення. Крім того, перенасиченість інформацією збільшує час на її обробку, а отже, і на підготовку рішення та призводить до несвоечасності його прийняття. Тому керівництву слід надавати лише факти, необхідні для прийняття рішення, але при цьому не слід забувати й про те, що надмірне узагальнення також не сприяє підвищенню якості управлінських рішень [7; 8].

Отже, можна відмітити, що інформаційне забезпечення системи державного управління у надзвичайних ситуаціях — це сукупність заходів і дій, які організуються, проводяться та спрямовуються органами державного управління на пошук інформації про обстановку у зоні надзвичайної ситуації із можливих джерел даної системи й інших систем, її узагальнення, обробку та доведення у необхідному вигляді до керівництва з метою прийняття обґрунтованого рішення на застосування сил і засобів цивільного захисту.

Досліджено, що для того, щоб система державного управління в умовах виникнення надзвичайних ситуацій успішно виконувала свої функції, робота усіх її підсистем повинна бути ретельно організована. Зважаючи на те, що основним матеріалом, з яким працює система управління, є інформація, для успішного її функціонування необхідно створювати єдине інформаційне поле.

Досвід роботи системи державного управління під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій свідчить, що системи автоматизації управління, які застосовувалися для збору, обробки та зберігання інформації, не складали цілісної системи, оскільки вони не були уніфіковані, технічно, інформаційно і програмно несумісні між собою. Наукові дослідження показують, що потреби органів державного управління в автоматизованому управлінні були забезпечені засобами автоматизації не більш як 30 % при відповідності до рівня розвитку кінця 90-х років минулого сторіччя. Обчислювальні центри і персональні електронно-обчислювальні машини не інтегровані в обчислювальні мережі і не забезпечені необхідним спеціальним математичним і програмним забезпеченням. Спеціальне математичне і програмне

забезпечення — це сукупність спеціальних програм регулярного використання, якими оснащується електронно-обчислювальні машини у складі автоматизованих робочих місць для підвищення ефективності роботи посадових осіб органів державного управління за рахунок автоматизації підготовки та вирішення конкретних прикладних (спеціальних) задач. Його вплив на інформаційне забезпечення роботи органів державного управління у надзвичайних ситуаціях може визначатися як їх спроможність вирішувати інформаційні, розрахункові задачі, здійснювати моделювання дій щодо ліквідації надзвичайних ситуацій автоматизованим способом [9].

Вкрай недостатнє застосування в органах державного управління кількісних та якісних методів обґрунтування рішень, експертних систем підтримки прийняття рішень, математичних моделей і формалізованих документів, відсутність системи стандартизації та уніфікації інформаційних ресурсів і програмно-технічних засобів, єдиної системи інформаційного забезпечення вказують на нагальну необхідність впровадження в систему державного управління у сфері цивільного захисту новітніх інформаційних технологій як пріоритетного напрямку підвищення ефективності управління діями сил та засобів, які беруть участь у ліквідації надзвичайних ситуацій.

ВИСНОВКИ

Отже, на ефективність функціонування системи державного управління у надзвичайних ситуаціях суттєво впливає стан її інформаційного забезпечення.

Інформаційне забезпечення системи державного управління у надзвичайних ситуаціях — це сукупність заходів і дій, які організуються, проводяться та спрямовуються органами державного управління на пошук інформації про обстановку у зоні надзвичайної ситуації, її узагальнення, обробку та доведення у необхідному вигляді до керівництва з метою прийняття обґрунтованого рішення на застосування сил і засобів цивільного захисту.

Для покращення інформаційного забезпечення системи державного управління у надзвичайних ситуаціях пропонується:

— забезпечити органи управління кваліфікованими аналітиками, які спроможні до: пошуку, отримання і переробки великих обсягів різнопланової інформації; виключення можливих помилок під час обробки інформації та її узагальнення; збирання первинної інформації, її переробки, аналізу, розподілу між ланками управління та персоналом; надання керівництву узагальненої достовірної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень;

— підвищити достовірність інформації щодо надзвичайну ситуацію за рахунок її отримання із декількох джерел та підтвердження її змісту протягом певного відрізка часу;

— оснастити органи державного управління новітніми засобами зв'язку та передачі даних;

— в органах державного управління під час реагування на надзвичайні ситуації створювати єдине інформаційне поле між ланками управління різних міністерств та відомств за рахунок досягнення сумісності в роботі

засобів зв'язку, обробки та передачі даних;

— підвищувати обґрунтованість прийнятих рішень органами державного управління у надзвичайних ситуаціях за рахунок застосування спеціального математичного і програмного забезпечення.

Завдяки зазначеним заходам можна очікувати підвищення ефективності функціонування системи державного управління у надзвичайних ситуаціях за рахунок удосконалення її інформаційного забезпечення.

Подальшим напрямом наукових досліджень із висцерозглянутої проблематики вбачається у дослідженні достовірності отриманої інформації про надзвичайну ситуацію як фактора, що впливає на процес прийняття обґрунтованого рішення органами державного управління на застосування сил і засобів цивільного захисту.

Література:

1. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій. Том 2. Організація управління в надзвичайних ситуаціях. Методичні рекомендації // ВНДІЦЗ. — Київ, 2007. — С. 7—9.

2. Степаненко В.Л. Інформаційне забезпечення прийняття управлінських рішень для прогнозування та ліквідації надзвичайних ситуацій // Декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки як засіб регулювання безпеки регіону (держави): тези доповідей науково-методичного семінару (Київ, 3 жовтня 2007 р.). — К., 2007. — С. 21—24.

3. Степанов В.Ю. Електронна держава як атрибут державної інформаційної політики // Інвестиції: практика та досвід. — 2010. — № 13. — С. 76—78.

4. Степанов В.Ю. Сучасні інформаційні технології в державному управлінні // Економіка та держава. — 2010. — № 9. — С. 101—103.

5. Попроцький О. Механізми державного регулювання інформаційних потоків при формуванні громадської думки // Вісник НАДУ. — 2008. — № 1. — С. 114—120.

6. Баровська А. Принципи державної інформаційної політики у сфері європейської інтеграції // Вісник НАДУ. — 2008. — № 2. — С. 201—208.

7. Клименко Н.Г. Фактори, що впливають на надійність функціонування системи державного управління / НАДУ. — Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/e-journals/Dutp/2006-2/txts/FILOSOFIYA%5C06kngdsu.pdf.

8. Потеряйко С.П., Тищенко В.О., Гаврилко Є.В. Оцінювання ефективності функціонування органів управління МНС України у надзвичайних ситуаціях // Матеріали 10-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції "Організація управління в надзвичайних ситуаціях", Київ, 1—2 жовтня 2008 р.

9. Потеряйко С.П., Коваленко С.Д. Застосування інформаційно-технічних засобів для удосконалення навичок роботи органів військового управління Збройних Сил України у надзвичайних ситуаціях // Матеріали 10-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції "Організація управління в надзвичайних ситуаціях", Київ, 1—2 жовтня 2008 р.

Стаття надійшла до редакції 30.08.2010 р.